

II RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 37 (17).** 1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Teadaandmine komisjoni antud seaduseelnõu kohta. — 3. Komisjonide täiendawad walimised. — 4. Merikoolide-seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. 5. Wäljamaalt sissetoodud mängukaartide tollimärkidega warustamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 6. Piiriäärsesse maarippa ja üle riigipiiri kaupade, toiduainete ja loomade wäljaweo-seaduse muutmisseadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 7. Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel. — 8. Eesti-Luksemburgi wahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel. — 9. Eesti-Daani wahelise tööstuslikkude leiduste, joonistuste ja mudelite kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel. — 10. Eesti ning Daani-Islandi wahel kaubanduslikkude wahekordade korraldamiseks 7. sep. 1923 a. wahetatud nootede kinnitamise seadus — I lugemisel. — 11. Eesti ja Saksamaa wahelise esialgse majanduskokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel. — 12. Merilaewade positsioonlaternate ja udusignaalide seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921 aastal wastuwõetud üüriseaduse muutmise seaduseelnõu — päewakorral. — 14. Endise Wene walitsuse ajal 9. jaanuaril 1915 a. antud kapitaalide pealt wõetawa maksu muutmise seaduseelnõu — päewakorral. — 15. Riigi metsatööstuse põhimäärus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Erakorraline teadaanne teedeminister K. Ipsberg'i ametistlahkumise kohta.

II Riigikogu koosolek 9. nowembril 1923 a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 86 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Walitsuse looshis: wälisminister **Fr. Akel**, sõjaminister **A. Anderkopp**, haridusminister **A. Weiderman**, siseminister **K. Einbund**, teedeminister **K. Ipsberg**.

P ä e w a k o r d :

1. Merikoolide-seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Wäljamaalt sissetoodud mängukaartide tollimärkidega warustamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Piiriäärsesse maarippa ja üle riigipiiri kaupade, toiduainete ja loomade wäljaweo-seaduse muutmisseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

4. Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

5. Eesti-Luksemburgi wahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

6. Eesti-Daani wahelise tööstuslikkude leiduste, joonistuste ja mudelite kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

7. Eesti ning Daani-Islandi wahel kaubanduslikkude wahekordade korraldami-

seks 7. sept. 1923 a. wahetatud nootede kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

8. Eesti ja Saksamaa wahelise esialgse majanduskokkuleppe kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

9. Merilaewade positsioonlaternate ja udusignaalide seadus — III lugemisel.

10. Riigikogu poolt 2. detsembril 1921 aastal wastuwõetud üüriseaduse muutmise seaduseelnõu — rkl. A. Porman'i ettepanek.

11. Endise Wene walitsuse ajal 9. jaanuaril 1915 a. antud kapitaalide pealt wõetawa maksu muutmise seaduseelnõu — Riigikogu liigete O. Rütli ja J. Holberg'i ettepanek.

12. Riigi metsatööstuse põhimäärus — maakomisjoni ettepanek.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **J. Tõnisson**: Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud.

P. Keerdo (töörp.): Ma teen ettepaneku wõtta tänase koosoleku päewakorda esimeseks punktiks eisel koosolekul ärajäänud arupärimise-ettepanek töölisajakirjanduse sulgumise kohta. Riigikogul on teatud kord, mille järele arupärimisi arutatakse küll ainult neljapäewiti ja meil ei ole ka mingisugust põhjust sellest korrast mööda minna ja hakata teistel päewadel neid arutama, kui see küsimus ei oleks mitte niiwõrd tähtis, ja tema eda-

silükkamise all ei kannataks. Praegusel korral näeme meie aga seda, et mitte see ei ole põhjuseks, mispärast walitsewad erakonnad oma seisukohta selle siseministri tegewuse kohta ei awalda, et küsimus mitte päewakorda ei tule waid, et seda küsimust sihilikult kawatsetakse kõrwaldada, et tema üldse päewakorda ei tuleks.

Juhataja J. Tõnisson: Palun siin niisuguseid oletusi mitte teha, sest see oleneb Riigikogust ehk Riigikogu juhatusesest, mis päewakorda wõetakse.

P. Keerdo (töörp.): Aga ometi ei ole kellegile saladus, mispärast töölisajakirjandus on sulutud. Meie teame, et see töölisajakirjanduse sulgumine mitte praegu esimene kord ei ole ja ka need põhjused, mida siseministri määruses ette tuuakse, mitte õiged põhjused ei ole.

Juhataja J. Tõnisson: Kõneleja, Teil on weel pool minutit aega kõnelemiseks.

P. Keerdo (töörp.): Seda näitab juba see asjaolu, et mitte ainult need ajalehed, kus wõimalik on olnud mõnda kirjutust awaldada, ei ole sulutud, waid isegi need, millest ühtegi numbrit ei ole saanud wälja anda, nagu seda enne walimisi töölisajakirjandusega tehti.

Juhataja J. Tõnisson: Kõneleja, Teie kõneae on lõppenud.

P. Keerdo (töörp.): Sellepärast panen ma ette wõtta esimeseks päewakorra-punktiiks rkl-te Keerdo, Allik'u ja Tompi arupärimise-ettepanek töölisajakirjanduse sulgumise kohta, et siis rühmad oma seisukohta selle korralduse kohta saaksid awaldada.

A. Jõeäär (sd.): Panen ette käesolewa koosoleku päewakorda wõtta esimese punktina komisjonide täiendawad walimised.

K. Ast (sd.): Panen ette neljandat päewakorra punkti, see on kolmanda rahuswahelise töökonwerentsi poolt Genfis wastuwõetud nädala-puhkepäewade kinnitamise seadus wõtta teiseks päewakorra-punktiiks.

Juhataja J. Tõnisson: Riigikogu liige Ast on oma ettepaneku tagasi wõtnud. Teisi ettepanekuid päewakorra

kohta tehtud ei ole, sellega jääb kaks ettepanekut. Esimene on rkl. Keerdo poolt „Teen ettepaneku wõtta esimeseks päewakorra-punktiiks rkl-te Keerdo, Allik'u ja Tompi arupärimise-ettepanek töölisajakirjanduse sulgumise kohta.“ Teine ettepanek on Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt wõtta päewakorda esimese punktina komisjonide täiendawad walimised. Asun hääletamisele. Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Keerdo ettepanek. (Hääletatakse.) Rõhwa enamusega on rkl. Keerdo ettepanek tagasi lükatud.

Järgmisena tuleb hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepanek, wõtta esimeseks päewakorra-punktiiks komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastuwõetud. Teisi ettepanekuid ei olnud, sellega loen päewakorra wastuwõetuks.

2. Teadaandmine Sekretäär **T. Kalbus:** Teatan, et komisjoni antud seaduseelnõu Riigikogu juhatus poolt koolimajade ehitusfondi suurendamise seadus on antud rahaasjanduse komisjoni.

H. Allik (wäljasp. rhm.): Et rkl. Keerdo ettepanek arutusele wõtta täna arupärimist töölisajakirjanduse sulgumise üle, tagasi lükati, siis on see näiteks, et meie walitsewad rühmad selle kohta rääkida ei taha. Töörahwad on ajakirjandus kahtlemata tähtsam, kui need seaduseelnõud, mis siin arutusele tulewad ja sellepärast teen ma ettepaneku täna Riigikogu koosolekut lõpetada ja uut koosolekut mitte enne pidada, kuni töörahwad ajakirjandusel ei ole ilmumise wõimalus antud.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Allik on kirjaliku ettepaneku teinud täna Riigikogu koosolekut lõpetada. Sõna selle kohta ei soowita. Asun hääletamisele. (J. Reesen (wäljasp. rhm.) ja P. Keerdo (töörp.) palu wad sõna ettepaneku kohta.) Ma olen juba siin konstateerinud, et sõna ei soowita ja mina hääletamisele asun, sellepärast ei saa mina enam sõna lubada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

3. Komisjonide täiendavad walimised.

Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühm paneb ette walida kodukorra komisjoni rkl. Palwadre asemele rkl. Rei, üldkomisjoni rkl. Palwadre asemele rkl. Rei, üüriseaduse komisjoni rkl. Wirma asemele rkl. Martna ja rahaasjanduse komisjoni rkl. Jõeäär'i asemele rkl. Martna. Ma paneksin selle üksikute komisjonide järele hääletamisele. (Wahelhüüe: Korraga hääletada.) On ettepanek tehtud korraga hääletada. Teisi ettepanekuid ei ole, siis ma panen kõik kandidaadid ühekorraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on need kandidaadid walitud.

4. Merikoolide-seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Merikoolide-seaduse“ lõpulikku teksti järgmiste parandustega:

1. § 20. wiimane rida, dekimehe, p. o. tekimehe.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): Parandus 2. § 22, teine rida, üleüldise p. o. üldise.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): Parandus 3. § 23, esimene ja teine rida, kohuste p. o. kohuse.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): Parandus 4. § 24, Eesti tähestiku abd... asemel p. o. ladina tähestik abc...

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): Parandus 5. § 32, p. 1: koolitöö wiljakamaks

tõstmise, p. o. koolitöö wiljakuse tõstmise.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): Parandus 6. § 32, p. 2: äramääramine p. o. määramine.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): Parandus 7. § 46, kolmas rida, liikumata waranduse p. o. kinniswara.

Siia juurde tähendan, et see sünnib ühe seaduse põhjal, mis esimese Riigikogu poolt on wastu wõetud, nimelt kinniswarade hindamise seaduse järele. Selles seaduses on liikumata warandust nimetatud kinniswaraks. Komisjon arwab, et selle nimetuse juurde peaks kõigis meie seadustes jääma.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): Parandus 8. § 47, wiimane rida: Maksuta sõidu ehk hinnaalanduse, p. o. maksuta sõidu wõi hinnaalanduse.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on redaktsiooni komisjoni parandus wastu wõetud.

5. Wäljamaalt sissetoodud mägukaartide tollimärkidega warustamise seadus — redaktsioon.

Redaktsiooni komisjoni aruandja K. Ast (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Wäljamaalt sissetoodud mägukaartide tollimärkidega warustamise seaduse“ lõpulikku teksti järgmise muudatusega:

§ 4. teine rida, ilma tollimärkideta, p. o. tollimärkideta.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud.

6. Piiriäärse maa-rippa ja üle riigipiiri kaupade, toiduainete ja loomade väljaweo-seaduse muutmisseadus — redaktsoon.

üle riigipiiri kaupade, toiduainete ja loomade väljaweo-seaduse muutmisseaduse“ lõpulikku teksti ilma muudatusteta sel kujul, nagu Riigikogu poolt III lugemisel vastu võetud.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek vastu võetud.

7. Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

kõigile rahwasaadikutele välja jagatud. Tema sisu seisab selles, et Eesti ja Daani on omawahel kokku leppinud, et kauba- ja tööstusmärkide kohta wastastikku saab kaitse tunnistatud ühesugustel alustel ühes kui teises riigis. Wäliskommisjon on seaduseelnõu läbi arutanud ja tarwilikuks tunnustanud sisuliselt ühest küljest ja teisest küljest ka, et niisugune leping loob meil ikka rohkem ja rohkem normaal wahekorra meie naabritega. Wäliskommisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu võtta.

A. Rei (sd.): Mina teen teistsuguse ettepaneku: anda arutusel olew seaduseelnõu üldkommisjoni. Põhjendan seda järgmiselt. Ratifitseerimine wõi ratifitseerimata jätmine oleneb ratifitseeritawa kokkuleppe sisust. Kommisjon, kes ratifitseerimise seadust läbi waatab, peab sisulikult waatlema ja hindama seda kokkulepet, mida tahetakse ratifitseerida. Sellest järgneb, et seadus on waja anda niisugusesse komisjoni, mis on kõige kompetentsem kokkuleppe sisu üle otsustama. Kaubamärkide kaitse küsimus on puht juriidiline küsimus, mille arutamine üldkommisjoni peaks kuuluma. Ma teen ettepaneku, et see seadus, muidugi ühes

Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Piiriäär-

sesse maarippa ja seaduseelnõu“ seaduse tekst on

Wäliskommisjoni aruandja **J. Laidoner:** Lugupeetud rahwasaadikud! Käesolewa seaduse tekst on

tema juurde kuuluwa kokkuleppega, üldkommisjoni antaks.

J. Reesen (wäljasp. rhm.)::: Töörahwale ei ole oma ajalehte. See on ära keelatud siseministri poolt.

Juhataja **J. Tõnisson:** Meil on päewakorras Eesti-Daani waheline kaubamärkide seadus. Midagi tööliste ajakirja kohta päewakorras ei ole. Ma hoian Teid.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma teen ettepaneku Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus wäliskommisjoni tagasi anda, senni kunni pole wõimalus antud töörahwale oma ajalehte välja anda.

Juhataja **J. Tõnisson:** Rkl. Rei poolt on tehtud ettepanek seadust anda läbiwaatamiseks üldkommisjoni.

Rkl. Reesen tegi ettepaneku Eesti-Daani wahelise kauba- ja tööstusmärkide kaitse kokkuleppe kinnitamise seadust wäliskommisjoni tagasi anda, senni kunni pole wõimalus antud töörahwale oma ajalehte välja anda.

Ma panen hääletamisele rkl. Rei ettepaneku, anda kõnealolew seadus läbiwaatamiseks üldkommisjoni. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek vastu võetud.

Teine ettepanek — anda see seadus wäliskommisjoni — langeb sellega ära.

8. Eesti-Luksemburgi wahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel.

Wäliskommisjoni aruandja **J. Laidoner:** Eesti-Luksemburgi wahelise kauba- ja tööstusmärkide deklaratsiooni kinnitamise seadus on täiesti analoogiline sellele seadusele, mis käis Daani kohta. Muud kui siin on initsiatiw tulnud Luksemburgi poolt. Ehk meil küll suur läbikäimine Luksemburgiga ei ole, aga nad on selle ettepaneku teinud, ja meil wälisministeerium ei leidnud mingit põhjust seda tagasi lükata. Igatahes on soowitaw, et see seadus saaks vastu wõetud ja wahekord loodud wastastikku kauba- ja tööstusmärkide kaitse asjus. See seadus, nagu ma tähendasin, sai sisuliselt läbi arutatud eelmise seadusega koos wäliskommisjonis, ja wälis-

kommisjon loeb seda lepingut tarwilikuks ja wäliskommisjoni nimel teen ma ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta. Ühes sellega tähendan, et kui eelmine seadus sai üldkommisjoni antud, siis peaks ka see sinna minema, ehk küll wäliskommisjoni arwamise järele wõiks neid lepinguid kinnitada otsekohe.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **K. Wirma**.)

A. Rei (sd.): Teen ettepaneku ka seda seadust anda analoogiliselt eelmisele üldkommisjoni läbiwaatamiseks.

Juhataja K. Wirma: Ettepanekuid on kaks: üks — anda käesolew seadus üldkommisjoni, ja teine — wäliskommisjoni ettepanek seadus I lugemisel wastu wõtta. Asun hääletamisele. Kes on selle poolt, et käesolew seadus antakse üldkommisjoni? (Hääletatakse) Nähtawana musega on otsustatud seadust üldkommisjoni anda.

9. Eesti-Daani wälise tööstusliikude leiduste, joonistuste ja mudelite kaitse kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Wäliskommisjoni aruandja **J. Laidoner**: Käesolew seaduseelnõu wõi kokkulepe puutub tööstusliikude leiduste.

Wastastikust kaitset Eesti ja Daani wahel. Seadus on algatatud Daani esitaja poolt, on läbi arutatud meie wälis- ja kaubandusministeeriumides ja on tunnistatud seal tarwilikuks. Wäliskommisjon arutas selle lepingu läbi sisuliselt ja omalt poolt leiab, et see leping on meile tarwilik ja kasulik. Wäliskommisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta. See seadus on analoogiline eelmistele ja sellepärast peaks ta ka nende eeskujul minema üldkommisjoni, aga wäliskommisjoni nimel saan toetada ainult seda ettepanekut, et ta saaks I lugemisel wastu wõetud.

A. Rei (sd.): Teen ettepaneku ka seda seadust anda üldkommisjoni.

Juhataja K. Wirma: Sõnasoowijaid ei ole. On tehtud kaks ettepanekut: üks — anda see seadus üldkommisjoni, ja teine wäliskommisjoni poolt — seadus I lugemisel wastu wõtta, kui

teda ei peaks komisjoni antama. Kes on seaduse üldkommisjoni andmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawana musega on otsustatud seadust üldkommisjoni anda.

10. Eesti ning Daani-Islandi wahel kaubandusliikude wahelkordade korraldamiseks 7. sept. 1923 a. wahetatud nootete kinnitamise seadus — I lugemisel.

Wäliskommisjoni aruandja **H. Laretei**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle ratifitseerimise seaduse järele kinnitamisele tulew leping on

analoogiline hiljuti Riigikogu poolt wastu wõetud Eesti ja Rootsi wahel tehtud kaubanduslikule kokkuleppele.

Selle kaubalepingu sõlmimise ettepanek tehti Daani ja Islandi poolt ühes meie de jure tunnustamisega. See kokkulepe on sisuliselt nootete wahetus, mille järele kindlustatakse enamsoodustus kaubawahetuses, millest eraldatud on Eesti poolt Eesti piiridega kokkupuutuwad riigid: Wene, Soome, Läti ja Leedu, kuna Daani ja Islandi poolt on eraldatud Norra ja Rootsi. Ka sisuliselt läheb see leping kokku Eesti-Rootsi kokkuleppega.

Kaubawahetus, mis on olnud Daani ja Eesti wahel, on arenenud senni Eestile soodsas sihis. Kuna 1921 aastal on kaubawahetus Eestile passiivne ja wäljawedu on 96% sisseweost, on 1922 a. kaubawahetus aktiivne ja 1923 a. I pooltel on see aktiivsus õige tuntawalt tõusnud. Ka selles kaubawahetuses on domineerivad need ained, mis Eesti majandusele kasulikud on, samuti moodustawad wäljaweos enamuse need ained, mida meil otsekohe wäljaweoks produtseeritakse. Nii on kõige suuremaks kategooriaks tekstiilsaadused, mida on wälja weetud 1922 a. 139 miljoni eest ja 1923 a. I pooltel 140 miljoni eest, kuna sisse on weetud õige wäike osa 1922 a. 17 miljoni eest ja 1923 I pooltel alla 10 miljoni. Ka toiduainete wäljawedu on aktiivne ja ka edasi järgnewate puutööstuse saaduste bilans.

Arwesse wõttes seda, et see kaubawahetus, mis Eesti ja Daani wahel senni on olnud, on Eestile kasulik ja seda ka edaspidi loodetawasti olema saab ja et selle lepingu sõlmimise läbi saawad kõrwaldatud need wormaalsed pahed, mis praegu sennises kaubawahetuses on olnud ja mis Eestile kahjulikumad on kui wastaspoole-

lele. Teen väliskomisjoni nimel ettepaneku selle lepingu ratifitseerimise seadust i lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: Kirjalikult on ettepanek tehtud rkl. Rei poolt anda käesolew seadus läbiwaatamiseks rahasjanduse komisjoni.

Järjekorras on sõna rkl. Keerdo.

P. Keerdo (töörp.): Koosoleku algul tegin ettepaneku wõtta päewakorda arupärimise-ettepanek töölisajakirja sulgumise kohta. Riigikogu enamus lükkas selle ettepaneku tagasi, sellega ei ole aga selle arupärimise tähtsus mitte wähenevad.

Juhataja K. Wirma: Ma kutsun Teid korra küsimuse juurde.

P. Keerdo (töörp.): Ma räägin korra kohta. (Wahelhüüe paremalt poolt: Midagi ei mõista.) Sellepärast teen ettepaneku praegust koosolekut lõpetada ja kutsuda kokku 15 min. pärast uus koosolek, mille päewakorras oleks esimese punktina arupärimise-ettepanek töölisajakirjanduse sulgumise kohta. Wahepeal aga ära pidada wane-matekogu koosolek, et seisukohta wõtta nende küsimuste kohta ja et siis nende enamusrühmade seisukoht juba seal saaks selgeks. Kui minu ettepanek tagasi lükati, siis saan mina sellest väga hästi aru, sest et enne omawalitsuse walimisi kodanlusel mitte soowitaw ei ole, et töölistel oma ajakirjandus oleks. Kõik need kodanlised ja poolkodanlised ka-watsused...

Juhataja K. Wirma: Palun rahu! Ma palun kõnelejat mitte segada korra kohta küsitud sõna juures.

P. Keerdo (töörp.): Aga kui teie muidu ei looda hääleenamust saada, noh siis see wõte teid ikka ei päästa. Teie wõite ju eelolewatel walimistel saada enamuse, wõite weel walitseda täägi abil, aga sellega teie oma seisukorda lõpulikult ikka ei päästa.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Keerdo poolt on ettepanek tehtud käesolew koosolek lõpetada. (J. Reesen (wäljasp. rhm.) hüüab midagi wahelle.) Riigikogu liige Reesen, ma palun mind mitte segada, kui ma kõnelen. Ma kutsun Teid korrale. On ettepanek tehtud käesolewat koosolekut lõpetada ja

15 minuti järele ära pidada uus koosolek, mille päewakorda oleks wõetud esimese punktina arupärimise-ettepanek töölisajakirjanduse sulgumise kohta. Peale selle on esitatud ettepanek kutsuda kokku wane-matekogu koosolek, kuid ma teatan, et seda osa ei saa esitatud kujul hääletamisele panna. Ettepaneku esimese osa saan mina täielikult hääletamisele panna. Sõna on ettepaneku kohta rkl. Reesen'il

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma wõtan selle ettepaneku poolt sõna. Iseenesest pakub see teile wõib olla lõbu, et meie niisuguseid ettepanekuid teeme. Teie teate väga hästi, missuguses seisukorras töörahwas ilma ajakirjanduseta on. Ei teata, mis tehakse Riigikogus, ei teata, mis kawatseb walitsus ette wõtta. Meie paneme oma walijate nimel ette, et koosolek saaks täna lõpetatud, ja enne mitte ära psetud, kui seisukoht on wõetud meie arupärimise puhul. Meie walijatel ei ole praegu awalikku häält, meie ajalehed on sulutud sõjaseaduse piirides kindralkuberneri wõimuga. Kui teie seda ainult naeruga wastu wõtate, siis ei wastuta meie mitte teie naeru eest, sest see naer...

Juhataja K. Wirma: Rkl. Reesen! Ma kutsun Teid ettepaneku juurde.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Sest see naer ärritab palju rohkem, kui need sõnad, mis teie siin räägite.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Keerdo ettepaneku kohta enam sõna ei soowita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Sõna on korra kohta rkl. Pälson'il.

R. Pälson (töörp.): Nagu kodanlised rühmad ja nende häälekandjad ise...

Juhataja K. Wirma: Ma palun Teid korra kohta kõneleda, aga mitte kõnesid pidada.

R. Pälson (töörp.): Nagu kodanlised rühmad...

Juhataja K. Wirma: Rkl. Pälson! Ma palun Teid korra kohta kõneleda. teen Teile teise märkuse.

R. Pälson (töörp.): See tegewus muutub üldse nagu...

Juhataja **K. Wirma**: Rkl. Päson! Ma teen Teile kolmanda märkuse ja wotan Teilt sõna ära. Sõna järjekorras on aruandjal rkl. Laretei'l.

Aruandja **H. Laretei**: Ettepaneku kohta seda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda, pean ma ütlema, et see küsimus üles tõsteti ka väliskomisjonis. Leiti küll, et tähtsamad kaubalepingud tuleks anda rahaasjanduse komisjoni. Kuid eriti selle lepingu juures leiti, et ta nii wormilt, kui ka ulatuse poolest nii lihtne on, et wõib teda otsekohe wastu wõtta, ja kuma wast hiljuti leping Eesti ning Rootsi wahel Riigikogu poolt wastu wõeti, mis umbes samasisuline, otsustas väliskomisjon seda eelnõu mitte rahaasjanduse komisjoni anda, waid teda panna otsekohe wastuwõtmiseks ette.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud käesolewat seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud, sellega on seadus rahaasjanduse komisjoni antud.

11. Eesti ja Saksamaa wahelise esialgse majanduskokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **J. Tõnisson**: Austatud Riigikogu liikmed! Eesti ja Saksamaa wahelise

majanduskokkuleppe aineks on enamsoodustus. Sealt on aga wälja jäetud tollitariifide osa, sest et Saksamaa oma praeguses olukorras ei taha mitte tollitariifide kohta alandusi teha, kuna siis need alandused Versailles rahulepingu põhjal automaatselt osaks saaksid ka liitriikidele, mida Saksamaa omale majanduslikult soowitawaks ei pea. Meie esitajad olid läbirääkimistel sellega päri, sellepärast et tollitariifi wäljajätmise tagajärjel kõik majandusliku kokkuleppe tegemisel palju lihtsamaks sai, kuna meil tollitariifide lahendamise küsimus raskusi oleks sünnitanud. Enamsoodustus on maksmapandud tollitariifide wormaliteetide kohta. Meil oli senni tegelikult Saksamaaga wäga elaw kaubanduslik läbikäimine, seejuures olime aga de facto wahekorras. Selle läbi, et nüüd majanduslik kokkuleppe tehakse, saab meie wahekord juba de

jure wahekorras. Kõige wormitaitmise juures on siis meie asjaajamine tublisti lihtsustatud. Enamsoodustus käib artikkel esimese järele kõigepealt reeksporteerimise ja tolliataidesse mahutamise kohta, peale tolliwormaliteetide weel wallas- ja kinniswara omandamise ja omamise, kuj ka selle kasutamise kohta; lubaandmisel kaubanduse, tööstus- ja põllutööladel tegetsemiseks ihe lepinguosalise kodanikude teise lepinguosalise territooriumil, kui ka kaubandus-, tööstus- ja rahanduseltsidele, kinnitusseltsid kaasa arwatud; tööstusliku omanduse — patendi, kaubamärkide, kaubaproowide jne. — kaitse kohta. Silmas pidades, et meil õieti küsitawaks wõiks minna, kas meie wõime Saksa kinnitusseltsidele nii wastu tulla, nagu mõne üksiku maa, näituseks Skandinaawia riikide kinnitusseltsidele. Meil on näiteks kinnitusseltside ringkonnas arwamine, et wäga kasulik oleks Rootsi kinnitusseltsidega lähemasse wahekorda astuda. Kui meie Rootsi kinnitusseltsidele erilisi õigusi annaks, siis läheksid need õigused automaatselt ka Saksa kinnitusseltsidele üle. Teiselt poolt tuleb arwesse wõtta, et meil on wälja wõetud need soodustused, mis meie anname Soomele, Leedule, ehk oleme andnud Wenele. Oli arwata, et meie lähemas tulewikus wist ka Skandinaawia maadele rohkem wastu tuleme. Ei ole aga põhjust arwata, et sarnaste kaalumiste pärast majanduslik kokkuleppe tegemata jääks. Kumbki lepinglane on kokkuleppe põhjal lubanud teisele waba läbiweo omast maast, mitte ainult raudteedel, waid ka maanteedel, weetedel ja isegi õhuteel. Erandid wõib läbiweo kitsendamiseks teha kõigepealt sõjawarustuse asjus, aga selle kohta on nüüd iseäraline nimekiri kokku seatud. Sellega on wäljapääsetee leitud. 59 ainet on nimekirjas ära tähendatud, mis kuuluvad sõjawarustuse mõiste alla. Kui seda mitte ei oleks tehtud, siis oleksime pidanud seletama, et meie maal harukordsed olukorrad makswad on, mille põhjal läbiwedu keelame. Et see meie kohta mitte armas poleks olnud deklareerida harukordseid olusid, siis on walitud nimekirjade wahetamise tee. Seal on kõik ained nii ära tähendatud, et siin küll waewalt tarwidust on seda kitsendust kaugemale wiia. Sellepärast on aluseks wõetud need juhtmõtted, mis rahulepingutes ja kokkulepetes Lääne-Euroopa suurriikide wahel maksawad. Edasi wõib kitsen-

tada läbiwedu awaliku julgeoleku, loomataudide ja haiguste ärahoidmiseks, niisama ka wõõraste kaupade sisseweo kitsenduse otstarbeks, et meie omamaa toodetele üleaurust wõistlust ära hoida, iseäranis nende ainete kohta, millede kohta meil riigi-monopool maksab. Selle kokkuleppe alusel on meil tarwilik liikumiswabadsus olemas. Läbiwedu ei käi mingisuguste sisseweo- ega muude erimaksude wõi löiwude alla. Siin maksab rahwuslik käsitus läbiweo riikides. Wõidakse aga järelwalwe ja walitsemise kulude tasumist nõuda nõnda, et meie mitte sunnitud ei ole ilma tarwiliku tasuta teise riigi heaks töötama. Enamsoodustuse põhimõtte leiab kokkuleppes käsitamist muu hulgas ka kaupmeeste, wabrikantide ja teiste töösturitega ümberkäimise kohta, kes on oma ettewõtte asuriigis kõik ärimaksud ära maksnud ja selle kohta tõendusdused ette toonud, et nemad oma äriestajate kaudu meie maale tulewad oma kaupsid pakkuma ehk tellimisi muretsema. Selle juures peab neil kaasas olema legitimatsiooni-kaart, mis wälja antud kumbagi riigi walitsuse poolt oma kodanikkudele. Niisugused isikutõenduse- wõi legitimatsiooni-kaardid tulewad Eesti esitaja poolt Saksamaal wiseerida. Kui niisuguste legitimatsioon-kaartidega ärireisijad siin tahawad liikuda, siis tohiwad nad enestega kaasa wõtta ainult kaubaproowe, kuna kaupsid enestega ühes wedada ei tohi. Ühtlasi tohiwad nemad tegutseda ainult nende äride ja firmade nimel, kes kaartides ära on tähendatud. Legitimatsioon-kaartide kuju on kokkuleppele kaasa lisatud ja mõlemad pooled kohustawad endid ära tähendada neid asutusi, mis õigustatud oleksid sarnaseid legitimatsioon-kaarte wälja andma. Kuna arwata on, et Saksa ärireisijaid meie maal rohkem saab liikuma kui Eesti ärireisijaid Saksamaal, siis wõiks arwata, et see kokkulepe selles mõttes kasulik on Saksamaale kui Eestile. Teisest küljest on hõlbustused, mis tehtud mõlema lepinguosalise üliõpilaste ning teiste kodanikkude kohta, meile kasulikud kui Saksamaale. Sest meie noori inimesi wiibib rohkem seal kui nende omi siin. Maksude suhtes kohustawad lepinglased endid teise poole kodanikkudega samuti ümber käima kui omagi kodanikkudega. See tähendab, et teise riigi kodanikkudele ei tohita mitte kõrgemaid maksusid peale panna kui oma wõi

mõne kolmanda riigi kodanikkudele. Nende hõlbustuste osaliseks loetakse ka juriidilised isikud, ehk ka seltsid, kellel juriidilisi õigusi mitte ei ole. Hõlbustuse põhimõtte maksab ka maksude wõtmise kohta, kust aga wälja arwatud wälja- ja sisseweo tollid, nagu see § 1-es on ära tähendatud. Enamsoodustuste alla käiwad ka lepinglaste laewad ja nende kooramad igasuguste maksude suhtes. Wälja on jäetud üksi rannasõit, kalapüügilaewad ja nende toodete kohta käiwad soodustused ja hõlbustused. See on harilik määrus sarnaste kokkulepete juures ja meile iseäranis tähtis, kuna meil muidu wõistlus ka rannasõidus edaspidi kardetawaks wõiks minna. Nagu juba tähendasin, on reisijate ja kodanikkude ühel wõi teisel territooriumil liikumisel kumbki maa kohustatud neile hõlbustusi tegema. Ühtlasi aga tahetakse wormaliteetisid reisijate liikumise juures kergendada, iseäranis terwisweallikatele, kurortidesse, supelusasutustesse jne. sõitmisel.

Kui meie nüüd kokkuleppe 3-as artiklis näeme, et kumbagi lepingut sõlmiwa riigi kodanikul on waba wõimalus teise lepinguosalise kohtutesse pöörata oma õiguste teostamise ja kaitse otstarbeks ja ses suhtes on teise riigi kodanikud kõigi õiguste osalised, mis omamaalased omawad, siis on siin õieti kaaluda õige tõsine küsimus. Nimelt läheb kodanline kohtukord Eesti ja Saksamaal üksteisest sellepolest lahku, et Eestis kodanlise kohtukorra järele maksab põhimõtte, et kostja asukoha ja lepingu täitmise järele wõidakse kohtus nõudmist awaldada, aga Saksa kodanlise kohtukorra § 23 järele wõidakse wäljamaalase wastu nõudmist awaldada isegi siis, kui kostja asub wäljamaal sel korral, kui kostjal on Saksamaal wallaswara, mille peale saab nõudmist juhtida. Meie ärimeeste hulgas on mõned, kellel juba enne seda oli tehtud lepinguid Saksamaa äridega. Ühtlasi on neil warandusi Saksamaal. Ja kui nüüd selle kokkuleppe põhjal nende wastu Saksamaa kohtutes nõudmised awaldada, siis wõib Saksa kohus tagaselja otsustada nende wastu. Sellejuures on wõimalus wälja mõista eelsõjaaegseid kohustusi wõi tasumata maksusid kullawaluutas. Seda on nüüd meie esitajad arwesse wõtnud ja on nõudnud, et selle poolest ka kokku lepitaks, et meie kodanikkude wastu tagaselja niisuguseid nõudmisi ei saaks awaldada, kui nemad mitte Saksa-

maal ei asu. Saksa esitajad on aga seletanud; et neil võimatu on selle poolest järele anda, sest, et nemad warem ei ole sarnaseid lepinguid teinud, kus nende nõudmise õiguse awaldamise kohta on teised määrused, kui Saksa kodanlikes kohtukorras ette nähtud. Seal on siis nii sellest katsutud mööda saada, et on rõhutatud, et kummagi riigi kodanikul on võimalus „teise maa piirides“ kohtute ja ametiwõimude poole pöörata. Teiseks on Saksa esitaja kirjalikult seletanud, et Saksamaal sõjaaajast saadik ei ole maksimas moratooriumi wõi maksupikendust. Saksamaal on muidu iganemisaeg pikk, tema wältus kestab 30 aastat, aga kaubanduslikus läbikäimises on iganemise tähtaeg lühikene — 4, mõnel puhul isegi 2 aastat. Selle tagajärjel on nüüd endised wanad nõudmised juba kustunud, nõnda et hädaoht, nagu wõidakse nende ja weel teiste nõudmistega nüüd tagaselja tulla ja neid weel kuldwaluutas wälja mõista, kõrwaldatud on. Ühtlasi on nüüd Saksa esitaja suusõnal seletanud, et ei ole mitte niisugust juhust olnud, kus Saksa kohus oleks sarnastel kordadel nõudmised kullawaluutas wälja mõistnud. Selle tagajärjel on meie esitajad arwanud, et wõiks selle poolest kokku leppida, ilma, et meie kodanikkudel suurt karta on. Wäliskomisjonis arutati seda küsimust ka ja jõuti otsusele, et need kindlustused, mis meie esitajad läbirääkimistel on murtsenud, küllaldased on ja waewalt maksaks selle põhjal arwata, et mingisugune hädaoht üksikutel kordadel olemas oleks, mille pärast maksaks kokkulepet ülepea tegemata jätta. Kui selle poolest kokku ei oleks lepitud, siis ei oleks igatahes Saksa esitajate poolt järelandmist loota olnud, kuna nendel see põhimõtte küsimuseks on olnud. Sellepärast arwas wäliskomisjon, et meie sellega wõime leppida ja ei ole mitte arwanud seda põhjuseks keelduda kinnitast seda kokkulepet. Enamsoodustuse põhimõttest on wälja jäetud art. 10-as need soodustused, mis lepinguosalised annawad wäikesel piiri-läbikäimisel 15 kilomeetri ulatusel; soodustused, mis antud ehk antakse tolliühenduses olewaile maile, näituseks, kui Eesti astub tolliühendusesse mõne teise maaga, kas Lätiga wõi Soomega, siis ei ole Saksa riigil õigust nõuda neid soodustusi, mis neile tollilepinglastele antakse. Siis edasi Saksa riigi poolt rahulepingutes eriti antud soodustused,

mõlema lepinguosalise soodustused kahekordse maksustamise ärajätmise ja kohtuliku abi kohta. Neis mõlemis asjus on lepinguosalised töötanud weel läbirääkimistesse astuda ja erilepinguid teha. Siis soodustused, mis Eesti on lubanud wõi edaspidi annab Lätile, Leedule, Soomele ja Wenemaale, teiselt poolt ka need soodustused, mis Saksamaa on annud Austria wabariigile ja Leedule. Seal on tahetud kokkuleppe arutamise juures Saksa esitajate poolt weel wälja jätta ka need soodustused, mis Saksamaa on kokku leppides Lätimaale lubanud, aga üldiselt ei ole seda wäljawõtet siia lepingusse asetatud. Sest Eesti esitajad on õigusega selle wastu wälja astunud, et meie teise wahekorda Saksamaaga satuksime, kui meie naaberriik. Teiselt poolt on niipalju järele antud, et üksikud soodustused, mis erikokkuleppes Latwia ja Saksa wahel on ette nähtud, eraldatakse. Nagu juba ütlesin, on mõlemad lepinguosalised töötanud tulewikus wastastikkuse alusel kokku leppida kirjanduse- ja kunstitoodete kahekordse maksustamise asjus, kohtuliku abiandmise kohta, maksude asjus; maksu suuruse kindlustuse, selgituse, maksu sissenõudmise asjus; tsiwiil-kohtuasjade kohtuliku kaitse ja abiandmise kohta; wastastikuse kurjategijate wäljaandmise, konsulaar-lepingute kohta, taudide wastu wõitlemise ja õhulaewanduse kohta. Wõimalikud lahkumineked selle kokkuleppe selgitamise ja käsitamise asjus tulewad art. 12 järele anda segawahekohtu kätte. Segawahekohus tuleb kujundada iga üksiku juhtumise jaoks ja peab koos seisma wõrdsest arwust esitajatest mõlemalt poolt. Kui tarwis on, siis tuleb pöörata erapooletu kohtu nimetamise asjus palwega Helweetsia liidu presidendi poole. Esialgse majanduskokkuleppe aktid, ratifikatsiooni aktid, tulewad wahetada Berliinis. Kokkuleppe art. 13 on ette nähtud, et kokkuleppe maksvus on arwatud kokkuleppe kinnitamise päewast kunni täieliku kaubalepingu sõlmimiseni. Kui ühe aasta jooksul niisugust kaubalepingut mitte ei tule, siis wõib kumbki pool üles ütelda, aga kolm kuud sellest ette teatades. Nii on siis selle majanduskokkuleppe sisu 13. artiklis wäljendatud. Wäliskomisjon on selle läbi arutanud. Seal kaaluti ka küsimust, kas meil parem ei oleks anda seda kokkuleppe seadust läbiwaatamiseks rahaasjanduse komisjoni, ehk aga üldkomisjoni. Meie oleme

seal kaalunud seda küsimust, et meil on kõrwaldatud konventsionaal-tariifide küsimused. Sellega on siis sisuliselt huvi õieti wähe, mis ühele wõi teisele maale selle kokkuleppe läbi kindlustatakse. Peaasi on, et meie majanduslik wahekord õigusliku aluse saab ja meie läbikäimine siis selleläbi kõiksugu wormaliteetide kui ka midu kohtu tunnustamise juures palju suurema kindlustuse omandab. Arwati nüüd, et seal waewalt saab neid üksikasju weel selles mõttes rewideerida, et meie wast selle kokkuleppe lõpetaksime, ehk kinnitamata jätaksime. Kui näha on, et ütleme, aasta jooksul seal midagi peaks wälja arenema, mis meie seisukohalt mitte soowitaw ei ole, siis on meil ikkagi wõimalus seda kokkulepet lõpetada. Nüüd aga uuesti läbi rääkima hakata oleks wist õige raske. Ja midagi paremat ja täielikumat praegu kätte saada ei ole ka mitte wõimalik. Sellepärast arwas wäliskommisjon, et meil, kõike arwesse wõttes tuleb seisukohale asuda, et meie kinnitame selle kaubalepingu ja anname wõimaluse selleläbi meie läbikäimise alal õiguse normide alusel kogemusi korjata ja täielikku kaubalepingut walmistada ja selleläbi ettewõtteid kergendada. Kuna näha on, et iseäralist kahju meil waewalt sellest tuleb, kuigi meie ainelist kasu tollide poolest siin mitte õieti kätte ei ole saanud. Meie ei ole ka mitte teisele poolele iseäralikult wastu tulnud, waid see kokkulepe on sündinud täielikult wastastikkuse alusel. Sellepärast teen mina wäliskommisjoni nimel ettepaneku esialgset majanduslikku kokkulepet Eesti ja Saksamaa wahel kinnitada.

Juhataja K. Wirma: Kirjalikult on esitatud ettepanek rkl. Rei poolt anda seda seaduseelnõu üldkommisjoni. Peale selle on kirjalikult rkl. Reesen'i poolt esitatud Riigikogule ettepanek, et käesolew seaduseelnõu anda wäliskommisjoni tagasi, senni kunni walitsus pole töörahwale ajalehe wäljaandmiseks luba andnud. Korra kohta on sõna rkl. Weiram'il.

R. Weiram (töörp.): Kodanlus on alati toonitanud seda, kui töölised oma arupärimistega esinewad.

Juhataja K. Wirma: Ma palun korra kohta kõneleda.

R. Weiram (töörp.): Et töörahwale esitajad Riigikogu koosolekuid takistawad.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Weiram, ma palun Teid korra kohta kõneleda.

R. Weiram (töörp.): Ma tahan korra kohta nii palju tähendada, et teen ettepaneku koosolekut lõpetada, põhjuseks wõttes seda, et töörahwale ei ole antud luba oma ajakirjandust wälja andlgatahes ma arwan, et teie, panga põllumehed, wiimasel ajal tähendasite, et tuleb pahemalt poolt esitatud arupärimistelegi lõpp teha, ja mitte luba anda nende ettekandmiseks Riigikogus. Ma arwan, et teie tõsised näod siin paremal pool on praegu tõsised sellepärast, et wõib olla, Ludendorf juba Berliinis on wõi sinna marsib. See on teie mõte, ja see on teie tahtmine, et Ludendorf Berliinis olöks. Senni kui töörahwale ajakirjandusele luba pole antud ilmuda, sennikaua ärge ütlege, et meie takistame koosolekuid. Kui aga on töörahwale esitajate ehk pahempoolsete rühmituste poolt esitatud arupärimised, siis on teil peaaegselt tahtmine Riigikogu koosolekuid kiiremas korras lõpetada. Kus seisab see töötakistus? Kuigi teil aega küllalt on, teete teie ettepaneku Riigikogu koosolekut lõpetada. Igatahes on teie poolt töötakistus. Teen ettepaneku koosolekut lõpetada.

Juhataja K. Wirma: Sõna on ettepaneku kohta rkl. Reesen'il.

J. Reesen (wäljasp. rhm.): (Üldine naer.) Teil on liiga wara weel naerda. Selle ettepaneku kohta sõna wõttes, et täna koosolekut lõpetada, toon põhjenduseks sedasama ette, mis ma enne ette kandsin, ja nimelt: töörahwale ei ole mingisugust ajakirjandust, ei ole mingisugust mõtet siin koos istuda ja seadusi teha, kui töörahwale ise ei saa seisukohata wõtta nende seaduste kohta oma ajakirjanduses. Kas on teil wabariik wõi on teil diktatuur, et teie töörahwale ajakirjandust ei luba? (J. Laidoner (põl.): Lugege „Kaja“!) „Kaja“ on diktatuuriline seisukoht. Selle wastu saab töörahwale wõitlema, kui töörahwale ise oma ajakirjanduse saab. Kui teie koosolekut ei taha lõpetada, siis töörahwale teeb sellest ikkagi omad järeldused.

Juhataja K. Wirma: Asun hääletamisele. Kes on selle ettepaneku poolt, et käesolew koosolek lõpetada? (Hääletatakse.) Suur enamus on vastu, — sellega on ettepanek tagasi lükatud. (J. Reesen (väljasp.rhm.): Palun kwoorumi kindlaks teha!) Kwoorum on täiesti koos. Sõna on järjekorras aruandjal.

Aruandja J. Tõnisson: Nagu ma tähendasin, arutati väliskomisjonis wõimalust, anda seda seaduseelnõu üldkomisjoni, aga arwati, et seda komisjoni poolt ette panna põhjust ei ole. Komisjoni esimehega olen praegu läbi rääkinud. Komisjonil ei ole põhjust tehtud ettepanekule vastu waielda ja ma wõin rkl. Rei ettepanekuga komisjoni nimel ühineda.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Reesen'i poolt on ette pandud kwoorum kindlaks teha. Koos on 60 Riigikogu liiget, seega on kwoorum koos.

Aruandja on ühinenud rkl. Rei ettepanekuga, anda käesolew seadus üldkomisjoni, nii, et see ettepanek tuleks esimesena hääletamisele ja selle järele tuleks hääletamisele rkl. Reesen'i ettepanek — anda see seadus wastawatel moitiwidel väliskomisjoni tagasi.

Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud. Sellega langeb rkl. Reesen'i ettepanek ära.

**12. Merilaewade positsioonlater-
nate ja udusigna-
alide seadus** — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman** (loeb): Merilaewade positsioonlater-
nate ja udusigna-
alide seadus.

H. Heideman (töörp.): Seda tähele pannes, et Riigikogu täna mitmel korral on tagasi lükanud meie rühmade esitajate ettepanekud päewakorda wõtta arupärimine töölisajakirjanduse sulgumise kohta ja weel arwesse wõttes seda, et töörahwalt on wõetud wõimalus oma ajalehte wälja anda silmapilgul, kus on poliitilised sündmused terawad ja wõiwad wälja areneda töölisklassile tähtsate päewaülesannete kohaselt sellepärast arwame, et mõttetu on siin ka arutada 9-dat päewakorra-punkti. Teen ettepaneku 9-dat punkti päewakorrast ära

wõtta ühtlasi rõhutades, et semni kunni pole antud töörahwale wõimalust ajalehti wälja anda ja kunni Riigikogu pole waewaks wõtnud isegi seda arupärimist päewakorda wõtta, loobume nende punktide arutamisest, mis töörahwale mitte sugugi tähtsad ei ole, nagu merilootside ja nende märkide seaduseelnõu arutamine.

Juhataja K. Wirma: Korra kohta on rkl. Heideman teinud ettepaneku käesolewat päewakorra-punkti, see on 9-dat punkti, päewakorrast ära wõtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Kes on pealkirja wastuwõtmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri vastu wõetud.

Aruandja E. Weberman (loeb): § 1. Seaduses (S. k. XI. 2 j. 1903 a. ja järg 1912 a. § 467 lisa) ettenähtud nõuete täitmiseks merilaewade tulede kohta peawad kõik Eesti ning ka Eesti sadamatesse sissesõitwad ehk nendest wäljasõitwad wäljamaa merilaewad määrustele wastawate positsioonlaternatega ja udusignaalide sisseseadetega warustatud olema.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja E. Weberman (loeb): § 2. Määrused merilaewade positsioonlater-
nate ja udusigna-
alide sisseseade
kohta antakse wälja Wabariigi Walitsuse poolt.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja E. Weberman (loeb): § 3. Merilaewade positsioonlater-
nate ja udusigna-
alide sisseseade-
te järelewaatus
allub teedeministeeriumile, kes laewale tunnistuse wälja annab, et positsioonlater-
nate ja udusigna-
alide sisseseade-
d määrustele wastawad. See tunnistus peab alati laewal alal hoitama.

Wäljaantawate tunnistuste eest wõetakse maksu, mille suuruse kindlaks määrab teedeminister.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 4. Wäljamaa merilaewade kohta loetakse selle seaduse nõuded täidetuks, kui nad warustatud on oma riigi wastawate ametiasutuste positsioonlaternate ja udu-signaalide tunnistustega ning kui nende riigi ja Eesti wahel on sõlmitud konwentsioon positsioonlaternate ja udusignaalide tunnistuste wastastikku tunnustamise kohta ehk kui need riigid ilma sellekohase konwentsioonita Eesti wabariigi tunnistusi tunnustawad.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **E. Weberman** (loeb): § 5. Kohalikud sadamawõimud walwawad selle järele, et kõik käesolewa seaduse § 1-ses nimetatud laewad oleks warustatud § 2-ses tähendatud määrustele wastawate ja õieti ülesseatud positsioonlaternatega ning § 3-as ja § 4-as ettenähtud tunnistustega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on kõik üksikud osad selles seaduses wastu wõetud. Panen selle seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 6.40 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 7.20 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

13. Riigikogu poolt **A. Porman**
2. detsembril 1921 (üür.): Panen ette
aastal wastuwõetud Riigikogu poolt 2.
üüri-seaduse detsembril 1921 a.
muutmise seadus- wastuwõetud üüri-
eelnõu — päewa- seaduse muutmise
korral. seaduseelnõu anda
üüri-seaduse kom-
misjoni.

Juhataja **J. Tõnisson**: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

14. Endise Wene walitsuse ajal 9. jaanuaril 1915 a. antud kapitaalide pealt wõetawa maksu muutmise seaduseelnõu — päewakorral. **J. Holberg** (põl.): Teen ettepaneku käesolewat seaduseelnõu anda raha-asjanduse komisjoni. Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

15. Riigi metsatööstuse põhimäärus — lugemisel. Maakomisjoni aruandja **J. Wain**: Riigikogu awaldas soovivi kõigi riiklikkude ettewõtete kohta, et

need saaks wiidud põhimääruste alusele. Senni on suuremate riiklikkude tööstuste kohta, nagu õlikiwi ja turbatööstuse kohta põhimäärused wastu wõetud. Metsatööstuse põhimäärus oli küll I Riigikogu komisjonis arutusel, ei saanud aga I Riigikogu poolt mitte wastu wõetud; selletõttu tuli tema II Riigikogu maakomisjoni, kes ka seda nüüd arutas. Maakomisjon ei muutnud eelnõu mitte põhilikult, küll aga tegi temas mõned üksikud täiendused ja üksikud muudatused. Nii oleks nimetada eestkätt praegust wäljajagatud maakomisjoni eelnõu § 4-at, kus riigi metsatööstuse osakonna juhataja määramine Wabariigi Walitsuse wõimkonnast antakse põllutöömistri wõimkonda. Nimelt arwas komisjon, et ei ole tarwis üksiku osakonna ülema määramise kohta wäljawõtet teha, kuna kõik teised osakonna juhatajad harilikus korras määratud saawad. Metsatööstusega ühenduses olewate kohustuste panemine senniste metsaametnikkude peale on tarwilik järgmistel motiividel: metsatööstus ei wõi mitte metsast eraldatud saada, nagu näituseks eraldatud on põlewkiwitööstus wõi turbatööstus, kellele teatud maa-alad kätte antakse, waid metsatööstus kasutab ja tarwitab materjaale, mida tarwis wahtida on, ja et tööstus ei seaks nende juurde mitte eraldi wahtisid, kui seal metsade peawalitsuse teenijad kohtadel olemas on. Peale selle loen tarwilikuks ära märkida, et § 6-sse — endisesse § 5-dasse — wõeti sisse normid, kuidas tuleks puhaskasu jaotada. Esitatud eelnõus oli öeldud ainult, et puhaskasu tuleb jaotada Wabariigi Walitsuse poolt kindlaksmääratud summas. See summa wõib Wabariigi Walitsuse poolt

wäga wastuwõetawalt jaotatud saada, kuid teiselt poolt oleks Wabariigi Walit-susel alati kiusatus nende inimeste poolt, alati pealekäimisi, nurumisi, kes sellest puhaskasust osa saaksid, kuna juba sea-dusandjad selle puhaskasu protsendi ära määravad, ühtlasi ka ära määravad, missugune protsent sellest määratud sum-mast saajatele osaks langeb. Selleks on § 6. ette nähtud ka normid. Need normid on kooskõlasse wiidud põlewkiwitööstuse põhimäärustes wastuwõetud normidega. Siin juures peaksin ainult eksiawamiste ärahoidmiseks tähendama, et p. p. b ja c, mis määravad — esimene 30% and-mist peawalitsuse ametnikkudele ja c — samuti ka peawalitsuse tööstusosakonna ametnikkudele, kuid juba kohtade peal, mitte aga keskkohas Tallinnas.

Siis loen weel tarwilikuks tähelpanu juhtida ühe paranduse peale, mida maa-kommisjon tegi. Senni oli meil alati väga õigustatud nurinat kuulda, et wäikse metsa kwantumi ostmise juures inimestel pikki maid ära sõita tuli. Ainult metsa-ülemate käest wõidi metsa osta. Sellepä-rast pidid metsatarwitajad kui nendel läks wähe metsamaterjaali tarwis, met-saülema juurde sõitma. Sennise korra juures ei saadud asja teisiti ajada; nüüd on põhimäärustes ette nähtud, et metsa-müümist ei toimeta mitte üksi metsa-ülem, waid seda wõiwad anda ka metsa-ülemad maakonnaülemate nõusolekul, metsandiku ülemate, metsnikkude kätte, kuigi müügisummad ei tõuseks kõrge-male, kui 5000 marka. Metsnik on pea-asjalikult endiste mõisametsade piirkonna peal, sellepärast oleks inimestel wõimalik saada metsamaterjaali oma walla piiri-des, mitte aga kümne wersta kauguselt, nagu see senni oli.

Teised muudatused eelnõus on peaa-sjalikult redaktsioonilised, ei käsita mitte põhimõtteid. Nad wõiks tulla juba teisel lugemisel arutamisele, kui sellekohased ettepanekud kusagilt tulewad. Teen kom-misjoni nimel ettepaneku seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Eestis on juba terve rida riiklikka ettepanekuid korraldatud oma põhimääruste alusel, kuid käesolewad põhi-määrused lähewad lahku sennistest, pea-aegu wõib ütelda — põhjalikult. Sea-duseelnõu juurde lisatud seletuskirjas öeldakse, sedasama tõendas ka aruandja,

et metsatööstuse põhimäärused erinewad senni wastuwõetud põhimäärustest selle poolest, et siin pannakse tööd ja kohustuse olewate ametnikkude peale. Sea-duseelnõu sisu aga ei wasta sellele oletu-sele. Paragrahw kolmanda järele asuta-takse metsade peawalitsuse juurde uus osakond, nõndanimetatud „metsatööstuse osakond“, kus on § 4 järele ette nähtud peale juhataja — ametnikud ja teenijad. Tähendab, see uus ametkond loodakse juurde. Uus korraldus uute töõjõudu-dega. Kas see korraldus sel kujul parem on, kui näituseks, põlewkiwi-, turbatöös-tuse, ja teiste iseseiswal alusel töötawate etteawõtete, see on väga küsitaw. Mis-pärast käesolewal korral sarnane erikorraldus on loodud, selle kohta ei ole seletuskirjas ega ka aruandja poolt seletust kuulnud. Üldse näib see küsimus selgitamata olewat, kas ongi otstarbekohane metsatööstuse alal sarnast korda maksma panna, ja pealegi weel niisuguste tingi-miste juures, kus üks ja sama isik, met-sade peawalitsuse juhataja, on ühtlasi metsapolitsei juhataja ja ka metsaäri ju-hataja. Wõib olla, ja mina seda usun, et metsade walitsemise ja kasutamise alal tu-leks eraldada metsapolitsei ja metsatöös-tus üksteisest.

Mis puutub käesolewasse eelnõusse, siis tahan ma üksikute asjaolude peale tähelpanu juhtida, mis selle eelnõu ka peale muu wastuwõtmatuks teeb. Iseäralik on selles seaduses § 5. kus öeldakse, et amet-nikud ja teenijad palgatakse waba kokku-leppe teel. See peaks ju iseenesest mõis-tetaw olema; ega ei peeta siis ometi wõimalikuks ametnikka ja teenijaid rahu-ajal sunniteel wõtta?! Nähtawasti on siin midagi muud mõeldud. § 5 järele loe-takse tööstusosakonna juhataja riigiamet-nikuks. See on eriti nimetatud. Nähta-wasti oldakse arwamisel, et teisi amet-nikka ja teenijaid ei tule riigiametnikku-deks arwata, kuigi seda siin selgesti ei ole wälja öeldud. Kui seda teha tahetakse, siis peab tunnistama, et see sugugi mitte põhjendatud ega otstarbekohane ei ole, kui ühe riikliku asutuse, nagu seda metsade peawalitsus on, ühe osakonna ametnikka ei taheta riigiametnikkudeks tunnistada.

Wäga iseloomulik selles seaduses on ka asjaolu, et juba § 6 rutatakse puhaskasu jagama, enne weel, kui on sellest kõnel-dud kuidas teda saadakse, kuidas aruan-deid kokku seatakse, kuidas aruandeid

esitatakse. Kõik need küsimused leiwad käsitamist alles § 12.

Tundub, nagu oleks selle seaduse ülesannetest esimene just puhaskasujaotamine. Kui nii, siis ei saa seda küllaltsoovitawaks pidada. Riik peab asuma oma tööstusettevõtete korraldamisele teistest seisukohtadest välja minnes, kui seda on puhaskasu jaotamine. Need teised seisukohad oleks, kuidas võimaldada meie metsaasjandust paremale järjele asetada, nii, et ta tulutoowam oleks meie riigile. See oleks alus, millest kõige pealt väljã tuleb minna, mitte aga ei tule esirinnale tõsta puhaskasu jaotust. Siin on aga puhaskasu jaotus nagu liig ettetükkiw. Pealegi ei saa seda jaotust siin esitatud kujul küllalt nendele sihtidele, mida kätte tahetakse saada, wastawaks pidada. See siht oleks ju töowiljakuse tõstmine, tööle ja kohusetäitmisele ergutamine. Siin, näituseks § 6-da punkt b määratakse 3% eratasuks tööstusosakonna ja metsatööstuse ametnikkudele. Tähendab, wäikesele ringkonnale. Punkt c jagab 4% olukorra parandamiseks. Ütlemata on jätetud, kelle olukorra parandamiseks, kas terwe riigi, wõi ühe ametkonna, wõi metsade. See on selgusetu. Siit redaktsioonist wõib isegi järeldada, et punkt c lubatud 3-le protsendile saawad tööstusosakonna ametnikud juurde 13% lisatasu. Puhaskasu protsent ise on wõetud metsaasjanduses suurem, kui see on näituseks põlewkiwitööstuses. Seal on kokku 15% lubatud ära jagada. Siin on aga 20. Ka seda ei ole põhjendatud. Nij on siin protsendid jaotatud eritaksu ja lisataksu. Mis tähendab siin lisataksu, mis tähendab eritaksu, see on lahtine küsimus. Waewalt on sarnane jaotus millegiga põhjendatud. Töölised on ka nimetatud punkt c-es, neile puhaskasu saamisel on aga kitsendused tehtud: Nemas peawad, kui nad lisataksu osaliseks tahawad saada, wähemalt 2 nädalat ühe hooaja kestel ühes metskonnas tööd tegema. Kuid kõige suurem puudus on siin see, et on jätetud puhaskasu jaotus tööliste ja ametnikkude wahel teatud ametkonna hoolde ja tagajärg wõib see olla, et määratakse wõrdlemisi ja põhjendamata wähe protsente tööliste.

Mis selle seaduseelnõu iseäranis tähelepanemise wääriliseks teeb, on see uus müümise kord, mis siin ette nähtud. § 7-da järele wõib ilma oksjonita walmismaterjaali müüa kunni 500 tuhande mar-

gani ühe lepingu järele. Wõib aga neid üksikuid lepinguid sõlmida lõpmata arwul ja nende põhjal maha müüa terwe metsa. Peale selle on siin weel lubatud müüa maakonna metsaülemal kunni 100 tuhande margani ja metskonna metsaülemal kunni 50 tuhandeni iga müügiüksuse eest. Neid müügiüksusi ühe päewa jooksul olla aga nii palju, et müüdakse kas wõi terwed metsad maha.

Peale selle on redaktsioon siin wäga puudulik: „metskonna metsaülematele antakse õigus maakonna metsaülemate nõusolekul oma wolitusi metsamaterjalide müümiseks edasi anda oma metskonna metsnikkudele kunni 5 tuhande margani iga müügiüksuse eest.“ Sellest wõib järeldada seda, et need metsnikud wõiwad selle töö eest saada tasu 5 tuhat marka iga müügiüksuse eest. Seda wõib sellest järeldada. Arwatawasti on tahetud aga ütelda, et metsnikud wõiwad müüa materjaali 5 tuhande marga wäärtuses.

Just metsamüügi alal on wõimalikud kuritarwitused ja wäärnähtused. Sellepärast on küllalt põhjust iseäranis metsamüügi korralduse peale rohkem tähelepanu juhtida ja peaks rohkem järele kaalutama metsatööstuse põhimäärusi. Metsatööstust ei saa mitte wõrrelda põlewkiwitööstusega ega ka turbatööstusega. Muu hulgas mõjub ju siin puhaskasu saamise peale just müügiks metsamaterjaali walmistamise rohkus. Kuid teine küsimus on, kas riigil üldse on kasulik nii palju metsa maha rajuda, kui palju metsatööstus soowiks. On selle üle otsustamine ühe isiku käes, siis on see isik lubatud protsentidega huwitatud sellest, et rohkem müügile läheks ja et riik sellest alati tulu saaks, seda ei wõi ütelda. Käesolewas määruses on üks ja sama isik see, kes peab otsustama, kui palju metsa müügile tuleb, kes metsatööstuselt wõetawa hinna ära määrab, aga ise ka metsatööstuse kasudest osa peab saama. Muidugi on wõimalik metsatööstusel seda enam puhaskasu saada, mida rohkem metsa laastatakse. Meie metsaasjandusel on aga ka teised tähtsad ülesanded, mis on seotud kliimaga ja meie rahwa terwishoiuga. Ei tohi metsade laastamisele ergutada: et mida rohkem metsa maha wõtate, seda enam puhaskasust osa saate.

Ka riigikontrolli kohta käiw § 13-n on selgusetu. Siin on öeldud, et metsatööstuse aruande läbiwaatamiseks ja

metsatööstuse operatsioonide rewideermiseks määrab Wabariigi Walitsus põllutööministri ettepanekul iga aasta kohta erikomisjoni.

Selle komisjoni koosolekutest teatakse riigikontrollile. Tähendab, riigikontrollile teatatakse ainult koosolekust, ilma et tal õigus oleks erikomisjonist osa võtta. Ka ei ole siin tähendatud, et riigikontrollile tuleks eelarve saata.

Lahtiseks on jäetud ka need küsimused, mis puutuvad õnnetustesse ja haigus-tesse.

§ 2-se järele määratakse metsade peawalitsusele riigimetsatööstuse operatsiooni fondiks 70 miljonit marka. See on suur summa. Selle abil hakatakse meil metsasid raiuma. See töö võib ju ka sarnaseid tagajärgi kanda, et metsamaterjalid küll ära müüdakse, aga puudujääkide katteks lähewad lisaks weel fondiks määratud summad. Sellepärast peame põhimäärusi põhjalikuma läbikaalumise alla võtma. Pealegi on temas ära määratama metsatööstuse wahekorrd metsade peawalitsusega, kelle kätte praegu riigimetsad on usaldatud. Missugustel alustel lähewad metsad tööstusosakonna kasutada? Nagu ma tähendasin, puhaskasu võib nüüd seda suurem olla, mida rohkel määral metsatööstusele riigi metsa kätte antakse. Et see aga meie riigile igakord tulus oleks, seda ütelda ei saa.

See puhaskasu püüdmise tung näib sealpool õige suur olewat, sest et teda tahetakse juba 1. jaanuarist 1922 a. alates ametnikkudele jagama hakata, kus sarnast metsatööstust weel ei olnudki, ametnikud ja töölised paragrahvide 4 ja 5 alusel weel teenistuses ei olnud, waid wõisid väga hästi kusagil eraettewõttes teenida ja sealt puhaskasu saada. Ja siiski tahetakse mingisugusel põhjusel hakata neile juba käesolewal aastal puhaskasu jagama, kuna määrused wõiksid wast maksma hakata alles tulewal aastal. Ka arwepidamise seisukohalt ei ole see soowitaw, kui arwepidamise aastat loetakse 1. septembrist — 1. septembrini, aga puhaskasu hakatakse jagama 1. jaanuarist 1. jaanuarini. Sarnane talituswiis on juba isegi raamatupidamise suhtes täiesti wastuwõtmata. Tuleks jagada ikkagi aruandeaasta järele, mitte aga kalendriaasta järele.

Samuti on eelnõu redaktsiooniliselt täitsa abitu. Pea iga paragrahw nõuab

parandust ja kohendamist, näiteks § 5-as on öeldud: et „tööstusosakonna juhataja palk määratakse kindlaks Wabariigi Walitsuse poolt ja tema loetakse riigiametnikuks“. Tähendab, on tahetud öelda, et juhataja loetakse riigiametnikuks, nüüd tuleb aga välja, et juhataja palk loetakse riigiametnikuks. Muidugi, see olgu öeldud nii muu hulgas. Niisamuti kõneldakse § 9-s piletitest, mida metsaülem võib metsa wäljaweoks anda. Ei ole aga redaktsiooniliselt selge, nii et võib järeldada, et siin kõneldakse piletitest, mis tarwilikud metsaülemate eneste wäljaweoks. Niisuguseid wigu võib leida pea igast paragrahwist. Niisama on seal, kus remontidest kõneldakse, et võib wõistluspakkumisi teha 100.000 marga wäärtuses iga üksiku töö eest, kuid on selgusetu, mis selle üksiku töö all arwatakse. Kas ehituse juures näiteks maalritöö on üksik töö, wõi on seda terwelt kõik ühe ehituse tööd kokku. Niisuguseid redaktsioonilisi wääratusi võib õige palju leida.

Kui seda seadust õieti tähele panna, siis, nagu ma tähendasin, käib siit läbi punase niidina kaks sihti — esiteks: puhaskasu jaotada, ja teiseks — metsade peawalitsusele wabad käed metsamaterjalide müümisel.

Kuid need on küsimused, mida tuleks põhjalikumalt käsitada. Pealegi on see seaduseelnõu oma sisu poolest sarnane, mida peaks arutama peale maakomisjoni ka rahaasjanduse komisjon; isegi just eestkätt rahaasjanduse komisjon. Sellepärast teen mina ettepaneku riigi metsatööstuse põhimäärused anda rahaasjanduse komisjoni.

Põllutööminister A. Kerem: Ma ei tahaks härra Johanson'iga waidlema hakata nende redaktsiooniliste paranduste kohta. võib olla on need väga otstarbekohased. Aga just selles osas, kus härra Johanson metsatööstuslasena tahtis rääkida, pean ma ütleva, et ta täiesti wääratas. Ei saa ometi oletada, et riiklik metsatööstus selleks korraldatakse, et Eesti riigi metsi laastama hakata. Metsatööstus ei ole mitte selleks. — waid et Eesti riiklikka asutusi odawamahinnalise metsamaterjaliga varustada, et konkureerida eraettewõtetega sel alal. Edasi härra Johanson eriti imestas metsamaterjali müügi korra juures, ja arwas, et see nüüd põhjuseks on, et siin

kuritarwitused lahti pääseksid. Aga waa-dake, see, kes sarnast korraldust nõuab, on just rahwas. Ma wõin küll ütelda, et nii metsade peawalitsusel lihtsam oleks enampakkumine juudile, sest juut enam-pakkumise juures on harilikult esimene mees, sest temal on raha kõige rohkem. Selle juures on aga just rahwas wastu waielnud. Kindlate hindadega wäikeste partiide wiisi metsa müües, on wastu ta-hetud tulla ainult rahwa huwidele. Meie seisukohalt oleks meile kõige lihtsam suu-remad enampakkumised korraldada, aga kes sellega ei lepiks, oleks rahwas. Edasi. — Puhaskasu jaotuse juures härra Joh-anson tähendas, et teda juba jaotama ha-katakse 1. jaanuarist 1922 a. Siin ei ole aga minu arwates midagi halba, sest õieti sellest ajast peale töötab tegelikult metsatööstuse osakond. Metsatööstuse põhimäärused esitati I Riigikogule, kes oma töö, waremalt kui arwati, lõpetas ja põhimäärused läbi vaatamata jäid. Teg-elikult on osakond juba töötanud ja eel-arwe-komisjon, kes läinud aasta eel-arwe läbi waatas, esines wastawate soo-wiawaldustega, et ergutusraha maksmine sellel alal soowitaw. — Edasi härra Joh-anson imestas, et aruannet mitte riigi-kontrolli ei saadeta. Mina arwan, et härra Johanson wastawat paragrahwi lõ-puni ei ole lugenud, kus öeldud on, et üks eksemplaar saadetakse walitsusele ja teine riigikontrollile, kes kahe kuu jook-sul oma arwamist awaldama peab. Mina arwan, et härra Johanson oma keelises osas väga hästi kompetent on, aga kui tema metsatööstusest tahtis rääkida, siis on see asjata waew.

L. Johanson (sd.): Ootasin, et härra minister ka asja sisuliselt walgus-tab, aga ta hakkas ainult ironiseerima. Ma wõiksin ka ironiseerida, kuid jätan selle kõrwale. Mis puutub wäidetesse, mida härra minister ette tõi, siis ei ole need põhjendatud ega küllalt täpsed. Mina ei ütelnud mitte, et „a r u a n n e t“, waid et „e l a r w e t“ riigikontrollile ei saadeta“. Tähendab, mina ei olnud see, kes paragrahwi lõpuni lugemata jättis, waid härra minister oli see, kes kuula-mata jättis, mida mina ütlesin. Mina ei ole mitte ütelnud, et metsatööstust tahe-takse selleks luua, et metsi laastata. Ma ütlesin, et kui loodakse sarnane kord, kus asutusele, kes õieti metsapolitsei ülesan-deid täidab, antakse ergutusraha selleks,

et wõimalikult palju metsa üles töötataks, siis wõib see teatawatel tingimistel laas-tamiseks muutuda. Tähendab, ka seda ei ole teie tarwilikul määral tähele pan-nud. Mis puutub wabamüügisse ja müü-gisse enampakkumise teel ka vähemal ar-wul, siis ei ole ma selle wastu ühe sõna-gagi kõnelenud. Kõnelesin suurematest müügiüksustest, kus wõimalus antakse müüa ilma enampakkumiseta 500.000 marga wäärtuses üksikutele isikutele. Kui mõni metsa ostab 500.000 marga wäärtu-ses korruga, siis ei ole see keegi muu, kui juut, seesama juut, kelle kätte mets senni on läinud ja kelle kätte weelgi läheb. (M. Martna (sd): See juut wõib ka ristitud olla.) Muidugi wõib. Ka siin ei ole wastuwäiteid põhjendatud. Nii ei wasta härra ministri poolt ettetoodud wäited tõeludele. Ma pole metsamüügi uue korralduse wastu rääkinud, waid olen tähelepanu juhtinud ainult puuduste peale. Arwan, et ma nüüd kõik härra ministri wäited ümber lükanud olen.

K. Wirma (sd.): Härra põllutöömi-nister katsus mööda minnes walgutada seda seisukohta, kuidas metsade peawa-litsus metsamüümist korraldab käesolewa põhimääruse alusel. Siin on ette nähtud teatud oksjoni tee ja sellest wõib järe-ldada, nagu see ka põhimääruste sisust sel-gub, ning arwesse wõttes neid kaalumisi, mis teiste samasuguste põhimääruste alal meil tuntud on, wõib oletada, et müü-mise asjus kujuneb isesugune kord. Sa-masuguse wõi selle sarnase isesuguse korra leidsime käsitusel olema ka siis, kui sadamatehaste ümbermoodustamine aru-tusel oli. Siis leidsime, et õige ei ole, kui antakse erakorralisi wolitusi müügi asjus ja sellest seisukohast wälja minnes oleks see riigile ainult kasulik, kui rahaasjan-duse komisjon küsimust kaaluks. Teine asi, mis silmas tuleb pidada, on puhaskasu küsimus. Selle asutuse enese määrata on metsa müügihinnad ning kõneleda siin puhaskasust oleks üleliigne. Sellepärast oleks väga tähtis weel kord läbi kaaluda küsimust, kuidas see asi sündima peab ning terve küsimus peaks olema enne läbi arutatud, kui eelnõu esimesel lugemisel wastu wõetakse, sest muidu wõiks jäl-legi segadusi ette tulla. Sellepärast ar-wan, et kui rahaasjanduse komisjon selle küsimuse kaalumise alla wõtab, siis ei wõiks see riigile kahjulik olla; ka ei tarwitseks sellega käesolewa määruse

arutamist pika aja peale edasi lükata. Kuid kaaluma seda küsimust peab enne, kui Riigikogu selle küsimuse lõpuotsustamisele asub. Seda silmas pidades toetan rkl. Johanson'i ettepanekut, et just eriti need küsimused saaksid selgitatud enne, kui Riigikogu seaduseelnõu I. lugemisel vastu võtab.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpuna on aruandjal.

Aruandja J. Wain: Komisjoni aruandjana peab tähendama, et metsatööstus on üks osa metsaasjandusest ja riiklik metsatööstus on osa terwest metsatööstusest. Ekslik on sellepärast järeldada, et selle põhimäärusega võiks metsaasjanduse põhijoone kindlaks määrata. Ka komisjon tunnistas tarwilikuks, et metsa korraldamise tööd võiks minna rütem, kui nad praegu lähewad. Seda arwamist, et võimalikult paremat metsa riiklik metsatööstus maha võtab, ei ole senni riigi metsatööstuse aadressil mitte võimalik ütelda olnud. Juba küttekomitee kaotamisest peale ei saadud ilma riikliku metsatööstuse läbi, sest erametsakauplejad oleksid riigile antawa metsamaterjali hinna liig kõrgeks kruwinud. Meie riik ei ole mitte nii suur, et metsakauplajatel raske oleks omawahel kokku leppida. Tarwis ainult 3—4 metsakauplejal kokku tulla ning kannatada saawad nii hästi riiklikud ettevõtted, kui ka eraisikud. Senni on riiklik metsatööstus warustanud riigiasutusi, eestkätt koolisid, haigemaju. Peale selle on väga palju metsa saanud raudteed ja teised riiklikud ettevõtted. Niihästi teede-, kui ka kaubandus-tööstusministeeriumi ja põllutööstusministeeriumi eelarwes nähti metsade hinnad ette; eelarwe järele tegutsedes iseäralikku spekulatsiooni olla ei saanud.

Kolmas küsimus: kas on otstarbekohtane metsatööstusega seotud kohustusi panna isikute peale, kel metsapolitsei ülesanded täita. Kui meie tahame metsaüksikmüüki kohtade peale anda, kohustusi aga mitte senniste metsaametnikkude peale panna, siis peaksime niipalju uusi inimesi ametisse panema, kui warem oli küttekomitees, meie peaksime iga metsniku kõrwale asetama teise ametniku. Ja kui meie tahaks maksta nendele tasu, mis äraelamist ei võimalda, siis meie sunniks teisi teid otsima äraelamiseks, ja väga võimalik, et siin spekulatsioonini jõutakse.

Mis puutub 70 miljonisse, siis siin uut raha ei nõuta. Nagu tähendati, on see summa juba mitu aastat tarwitada. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Kas siis metsa eest ei saapennigi?) Saab tema hariliku hinna ja 80% puhaskasust.

Mis puutub erakorralistesse õigustesse, siis pean tähendama, et senni olid metsamüümised samade ametnikkude käes ja eelarwe korras määrati metsa hinnad kindlaks. Kui aga tahetakse, et eelarwe korras seda ka edaspidi tehtaks, siis langeb ära tarwidus tööstuse põhimäärust vastu võtta, mille wadjadust Riigikogu omal ajal aga jaatas. Redaktsiooniliste paranduste kohta tähendan, et ka nende tegija võib eksida. Mis puutub sellesse, et seadust anda rahaasjanduse komisjoni, siis võib siin Riigikogu ise otsustada, kas seadust kahte komisjoni anda, või mitte.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud riigi metsatööstuse põhimäärust rahaasjanduse komisjoni anda. Panen esmalt hääletamisele rkl. Johanson'i ettepaneku ja kui see tagasi lükatakse, siis tuleb hääletamisele komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Johanson'i ettepanek vastu võetud.

16. Erakorraline teadaanne teedeminister K. Ipsberg'i ametist-lahkumise kohta.

Erakorralise teadaande korras on mul Riigikogule teatada, et tänase koosoleku kestel tulj minule Riigiwanema poolt teadaanne, et Wabariigi Walitsuse 7. nowembri s. a. otsuse põhjal Riigiwanem esitab teedeminister Ipsberg'i lahkumispalwe. (J. Piiskar (is.): Kas ikka päris tõesti) Selle teadaande juurde on lisatud Wabariigi Walitsuse otsus 7. now. s. a. ja teedeminister K. Ipsberg'i palwe. Palun sekretäari neid dokumente ette kanda.

Sekretäär T. Kalbus (loeb): Härra Riigiwanemale. Läänud neljapäewal 25. oktoobril s. a. rahwuslik-wabameelse partei liigete arupärimise puhul tekkinud läbirääkimised ja nende lõpul Riigikogu poolt wastuwõetud üleminekumormel ei rahuldanud ei arupärijaid ei ka õige suurt osa Riigikogu liigetest, kõige vähem küll aga isiklikult mind. Arupä-

rijate poolt tarwitusele wõetud taktika, otsekohesest, kirjalikult ette pandud arupärimise materiaalist kõrwale minna ja ette tuua asjaolusid, mille kohta wõimatu on otsekohe Riigikogule sealsamas, s. o. Riigikogu koosoleku ajal, kõnetoolilt ümberlökkawaid andmeid wastu panna, mille muretsemine ametikohtadelt, kus andmed olemas on, pikemat aega nõuab, loob niisuguse meeoleolu, nagu peitaks niisugustes kõrwalistes, ainult tükati ettetoodud asjaoludes tingimata tõde. Ja niisugusel meeoleolul tehtud otsustele ja üleminekuwormelitele katsutakse suuremat tähtsust anda, kui neil seda tõepoolest on. Niisuguse taktika tagajärjel on iga Wabariigi Walitsuse liige täiesti kõige ülekohtusema süüdistuse, laimamise ja sõimamise sihilauaks tehtud, iseäranis need, kelle juhatusse all töötawad suuremad peawalitsused, millede kompetentsi seaduste järele kuulub paljude asjade otsustamine ilma, et niisugused otsused ministri kinnitust wajaksid ja ülepea ministrile üksikasjaliselt teada wõiksid olla.

Kui Riigikogu abinõusid tarwitusele ei wõta, mis wõimaldaksid ettetoodud arupärimiste puhul tekkiwaid läbirääkimisi pidada arupärimises ettetoodud asjaolude piirides ja süüdistatawatele ministritele sellega aega jääks tarwilisi andmeid oma kaitseks koguda ja siis neid ette tuua, mis ometi iga süüdistuse juures kõige elementaarsem nõudmine on, ei leia mina wõimaliku olewat oma kohale kui wabariigi minister edasi jääda.

Teie mäletate, härra Riigiwanem, et mina heameelega Teie austawat ametisse kutsumist wastu ei wõtnud ja teate, et isiklikud huwid mind selle ameti peale ei meelitanud, ja ma loodan, et Teie mitte pahaks ei pane, kui mina nüüd lõpuks siiski isiklikuks lähen. Läänud neljapäewased süüdistused ja laimamised on niiwõrd minu isikliku au kallalekippumiseks ja tema määrimiseks muutunud, et ma sunnitud olen Teie poole palwega pöörama, minu au kaitseks abiks olla, nimelt palun ma, enne kui Wabariigi Walitsus otsustab mind ametist wabastada, minule wõimalust anda nende süüdistuste kohta, mis läinud neljapäewal Riigikogus, eriti rkl. härra Weberman'i poolt minu wastu ette toodi, seletust anda ja selleks tarwilisi andmeid ette tuua, et vähemalt minu ametiwendadel, kelledega mina ligikaudu kaks aastat ühe laua taga olen istunud, asjaolude põhjaliku uurimise jä-

rele selge ülewaade oleks, sest minule isiklikult on tähtis seltskonna usaldus.

Teedeminister K. Ipsberg (allkiri)
29. oktoobril 1923.

Wabariigi Walitsuse otsus 7. nowembril 1923 a.

Teedeministri ametistlahkumise palwet ühes selle põhjenduste ja seletustega ära kuulates ja leides, et lahkumispalwes nimetatud arupärimisest tekkinud waidluste puhul Riigikogus koguni teiste asjaolude peale rõhku pandi, kui need arupärimises ja selle põhjenduses olid ette toodud, et need uued materiaolid mitte kõiki asjakordi ja ametlikka talitusi ei walgustanud ja et Wabariigi Walitsusel sel põhjusel sugugi teada ei olnud, et wastust tuleb anda arupärimises mitteäratähendatud talituste ja asjaolude kohta ning tal sedapuhku wõimaluspuudus nende täielikuks walgustamiseks ja wastutõenduste ette toomiseks, mille tagajärjel Riigikogus tõeasjadele mittewastaw mulje wõis tekkida, ja teedeministri kindlat tahtmist arwesse wõttes tema kätte usaldatud ministeeriumi juhtimisest lahkuda, otsustas Wabariigi Walitsus teedeministri lahkumise palwele käiku anda.

Riigiwanem (K. Päts).

Kohtuminister (R. Gabrel).

Riigisekretäär (K. Terras).

E. Weberman (rhws. w.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! (W a h e l h ü ü d e d.) Uurige kodukorda, siis leiate. (W a h e l h ü ü d e d.) Kui Riigiwanem pärast härra teedeministri esinemist siit kõnetoolilt ütles, et oleks tarwis talitada rüütlikult ja mitte ääri-weeri mööda käia, siis oli täiesti selge, et härra Riigiwanem mõtles seal juures arupäriajaid. Selsamal neljapäewal...

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Weberman, palun ettepanekut teha, aga mitte waidlustesse astuda.

E. Weberman (rhws. w.) Arwesse wõttes seda, et ettekantud walitsuse teadaandes, eriti aga härra teedeministri kirjas on Riigikogus peetud läbirääkimisi nimetatud sõimuks ja laimamiseks, selle erakorralise teadaande puhul teen ettepaneku läbirääkimisi kohe awada.

A. Jürman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Kui siin rkl. Weberman'i poolt ettepanek tehti, läbirääkimisi kohe awada, siis leian mina, et see mitte otsarbekohane ei ole, sest praegu ei ole siin

Wabariigi Walitsust, kuna temal teada ei olnud, et see küsimus päewakorda tuleb. See teadaanne tuli täiesti ootamata ja selle tagajärjel oleks loomulik, et selle küsimuse kohta läbirääkimised järgmisel koosolekul peetakse.

Juhataja **J. Tõnisson:** Sõna selle ettepaneku kohta on rkl. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Kodukorra § 103 järele, mis käib järgmiselt: „Peale lahkumiskirja teatamise otsustab Riigikogu teha Riigikogu esimehele ülesandeks ettepanekuga esineda Wabariigi Walitsuse kokkuseadmise wõi walitsuse üksiku liikme ametisse kutsumise asjus“, — peab käesolewa küsimuse puhul wastawaid ettepanekuid tehtama. Wõib olla Riigikogu liikme Jürmani ettepanek on täiesti õige, et läbirääkimisi ei tule praegu pidada, aga tuleb silmas pidada, et kui on õigus ettepanekuid teha, siis on ka õigus sõna saada. On olemas wanematekogu wastaw otsus, et kui walitsuse poolt teadaanne tuleb, siis wõib sel puhul pidada läbirääkimisi samasuguses korras, nagu erakorralise teadaande puhul kodukorras ette nähtud. (O. Strandman (töer.): See ei ole mingi erakorraline asi, waid kodukorras ettenähtud täiesti korraline sündmus.) Täiesti õige, kuid küsimus on Riigikogule esitatud erakorralise teadaande korras ja mitte päewakorda wõetud küsimusena. Sellepärast juhin ma weel kord tähelpanu kodukorra § 103 peale, mille alusel peab wastawaid ettepanekuid tegema ja see määrab ära õiguse küsimuse kohta ka sõna saada ja läbirääkimisi pidada, mida tuleb teha samas korras, kui tehakse erakorralise teadaande puhul.

Juhataja **J. Tõnisson:** Rkl. Webermani poolt on ettepanek tehtud awada läbirääkimised. Rkl. Jürmani poolt on ettepanek tehtud läbirääkimised järgmiseks Riigikogu koosolekuks edasi lükata. Siin on tegemist põhimõtteliku küsimusega, sest rkl. Webermani ettepanekut wõib mõista kahte wiisi, esiteks, läbirääkimisi pidada, ja teiseks, neid kohe awada. Rkl. Weberman, kas Teie ettepanek oli läbirääkimisi otsekohe awada? (E. Weberman (rhws. w.): Jah!)

Esiteks panen hääletamisele küsimuse põhimõttelikult, kas praeguse erakorralise

teadaande puhul tahetakse läbirääkimisi pidada; kui see küsimus otsustatud on, siis otsustame, millal neid läbirääkimisi pidada. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek üldse läbirääkimisi pidada on saanud poolt 28 häält ja wastu 14 häält — sellega on otsustatud läbirääkimisi pidada.

Panen ettepanekud selles järjekorras hääletamisele, nagu nad tehtud on. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Selle poolt, et läbirääkimised kohe awataks, on 23 häält, wastu 24. Sellega on see ettepanek tagasi lükatud. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Palun sõna.) Hääletamise ajal ei saa ma sõna anda. Panen nüüd hääletamisele rkl. Jürmani ettepaneku, et läbirääkimised järgnewaks Riigikogu koosolekuks edasi lükataks. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 30 häält, wastu 11 häält. Sellega on see ettepanek wastu wõetud. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Ma nõuan teise ettepaneku sedelitega hääletamist.) Missuguse ettepaneku hääletamist Teie nõuate? (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Esimese ettepaneku hääletamist.) Kodukorra § 84 järele wõib sedelitega hääletamist sel korral nõuda, kui häälele wahe mitte suurem ei ole kui 5. (Paremalt poolt waieldakse sedelitega hääletamise wastu, põhjendades sellega, et hiljaks on jäänud.) Ma pean tunnistama, et rkl. Webermani ettepaneku hääletamise järele sõna nõuti, aga ma ei saanud mitte anda, et nüüd aga peale hääletamist sedelitega hääletamist nõutakse, siis ma arwan, et see kodukorra järele wõimalik on. (Hüüded: Ei ole kirjalikult nõutud.) Ma woin ju seda ka kirjalikult nõuda. See ei muuda aga asja. Muidugi peab niisugune ettepanek kindlal kujul tehtud olema. Rkl. Reesen, missuguse ettepaneku sedelitega hääletamist Teie nõuate? (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Rkl. Webermani ettepaneku.) Kodukorra järele on wõimalik seda nõuda. (Wahelhüüded paremalt poolt.) Ma palun mitte waielda. Kui on kellegil teistsugused arwamised, siis toogu seda ette. Praegu on kodukorra järele see wõimalik. Ma palun sedelid hääletamiseks wälja jagada. (Wahelhüüded paremalt poolt: Siis kaks otsust käiwad üksteise wastu.

Teise otsuse wõtsime esimesele risti wastu suure hääle enamusega. J. Soots (põl.): Mida meie hääletama peame? Ma palun rahu. Hääletamisele tuleb rkl. Weberman'i ettepanek, awada otsekohe läbirääkimised. Hääletamisel palun nüüd kirjutada neid, kes sooviwad, et läbirääkimised kohe tuleksid — poolt, ja kes sooviwad, et läbirääkimisi mitte kohe ei peetaks — wastu. (Hääletatakse.)

Kas on sedelid kõigi Riigikogu liikmete poolt antud? Kas oldakse selle poolt, et hääli loewad sekretärid? Wastu ei olda, sellega loen selle wastuwõtuks. Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on 28 häält, wastu 28 häält. Tühje sedelid on ära antud 5. Sellega on ettepanek tagasi lükatud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abiesimees **K. Wirma.**

Sekretäär **T. Kalbus.**